

A Bethlen Gábor Alapítvány 2016. évi díjazottjai

„Mi minden erőt, ami a haza javára akar és tud lenni,
nem eltiporni, hanem együvé fogni kívánunk.“

2016. november 18-án, pénteken történelmi helyszínen, a Vármegyeháza Dísztermében tartotta 30. évi díjátadó ünnepségét a Bethlen Gábor Alapítvány.

Az Alapítvány Teleki Pál Érdemérem kitüntetését korábban, 2016. június 4-én a Magyar Írószövetségben rendezett trianoni megemlékezésen – személyre szóló méltatás kíséretében – adta át Lezsák Sándor, a kuratórium elnöke: dr. Fekete Gyula közgazdásznak, J. Király István szerkesztőnek, Szanyi Mária tanárnak, a felvidéki Kincskeresők mozgalom szervezőjének, Szalai Attila ny. diplomatának, a BGA kurátorának és Szeredi Pál közírónak, a népi mozgalom kutatójának.

Ez alkalommal a 2016. évi Bethlen Gábor-díjak, a Márton Áron Emlékérmek, a Tamási Áron-díj és a „Székelyföld jövőjéért” második ösztöndíj ünnepélyes átadása történt.

Az Alapítványt, a díjazottakat és az ünnepség közönségét a házigazda, dr. Tarnay Richárd Pest megyei kormány megbízott köszöntötte.

A műsorvezető Arató György történész-levéltáros, a Mika Sándor Egyesület vezetője volt.

A díjátadó ünnepségen közreműködött Csoóri Sándor Kossuth- és Liszt-díjas népzeneész.

Bethlen Gábor-díjas

Hitel folyóirat és szerkesztősége

Vajon volt-e hosszabb ideig várandós egy folyóirattal a magyar irodalom és társadalom, mint amennyi ideig a *Hitelre* várt? A *Hitel*, az akkori népi-nemzeti ellenzék lapjának első száma a rendszerváltás hajnalán, közel másfél évtizedes vajúdást követően, még a Kádár korszakban, 1988. november 2-án, vállaltan szimbolikus jelentőséggel, Illyés Gyula születésnapján jelent meg.

Ennek a folyóiratnak ugyanis mindenki szándéka szerint Illyés Gyula lett volna a zászlóvivője, a húzóneve, ezt azonban már nem érthette meg, pedig 1983-as halálakor két ügy foglalkoztatta, két ügy miatt aggódott még – félvén,

hogy távoztával a kezdeményezés elveszíti azt a nyomatékot, amelyet személye jelentett –, a folyóirat ügye és a Bethlen Gábor Alapítványé. A kádári-aczéli hatalom halála előtt azonban ezt a gesztust is megtagadta tőle.

A folyóirat ötlete, szándéka már bizonyosan a hetvenes évek elején megszületett, hiszen az 1949-ben kényszerűen beszüntetett *Válasz* folyóirat óta nem volt olyan fórum, amely a magyarság sorskérdéseit vállalta volna fel. Ennek a szellemi körnek, élükön Illyés Gyulával kényszerűen ki kellett vonulniuk a fővárosi lapokból, s vidéki folyóiratokban kerestek hazát maguknak. Már 1973 januárjában Kiss Ferenc, Csoóri Sándor, Czine Mihály Illyés Gyulánál jártak, s egy olyan lapról álmodtak, amely a harmadik utas, népi-nemzeti eszme sajátosan magyar és a nemzeti hagyományokra, a történelmi és politikai jogfolytonosságra építkező gondolatát fogalmazta volna újra, a magyarság társadalmi problémáira és a határon túli magyarság jogfosztottságára, a nemzeti érdekek képviselésére és a hagyományok ápolására, a nemzeti szuverenitásra koncentrált volna. Erős hatalmi fékekkel, másfél évtized múltán ezekkel a gondolatokkal indult meg a folyóirat.

A lap az alapítók kimondatlan szándéka szerint egy olyan független szellemi központ kívánt lenni, amely tényleges alternatívát jelentett, jelenthetett volna – talán jelent ma is – az államhatalom illetékes szerveivel, a hatalom kultúrpolitikájával szemben.¹ A *Hitel* a szűkebb értelemben a népi-nemzeti mozgalom, vagy más fogalmat használva, a nemzeti demokrata ellenzék rendszerváltozás előtti egyedülálló kezdeményezése volt. Azon szervezetszerű, állandósult képződmény, amely képes lett volna világítótoronyként, biztos eligazító pontként funkcionálni, azaz egy mozgalom vagy esetlegesen egy párt háttérzágát, szervezeti és szellemi bázisát alkotni, ahogyan az korábban is mindig történt a *Tanú*, a *Válasz*, a *Magyar Csillag*, majd újra a *Válasz* s végül a *Hitel* esetében.

A rendhagyó formájú *Hitel*, minden fojtás ellenére, még időben megjelenhetett ahhoz – ha csak az utolsó utáni pillanatban is –, hogy a rendszerváltozás alakítója, formálója, krónikása lehessen, talán nem túlzás azt állítanunk, hogy sok esetben nemcsak tanúja, de ösztönzője és ihletője is a magyarországi és némely határon túli eseményeknek. Az akkor kétheti lap soha nem látott szellemi egységet hozott létre, és szellemi, erkölcsi erőt mutatott fel, soha nem látott olvasótábort toborzott: az első számban Illyés Gyula Petőfiről szóló verse után Csoóri Sándor, Szécsi Margit, Mészöly Miklós és Csurka István írásai nyitották a lapot, de ebben a lapszámban jelent meg Kiss Gy. Csaba, Kodolányi Gyula, Csengey Dénes, Rába György, Utassy József, Cseres Tibor, Döbrentei Kornél, Orbán Ottó, Ágh István, Balassa Péter, Alexa Károly, Eszterházy Péter, Görömbei András, Borbándi Gyula, Domokos Mátyás, Csűrös Miklós, Czakó Gábor, Benda Kálmán, Szabad György írása is. Micsoda névsor! Volt-e a magyar kultúrtörténetben ilyen sereglés? Gyakran aligha.

1 Lásd erről Kiss Ferenc 1980. december 23-ai naplóbejegyzését – idézi Szécsi Árpád, i. m. 90-91.

Ez az addig talán csak a *Magyar Csillagban* vagy a *Válaszban* látott szellemi egység, amelyet bizonyosan a Kádár-diktatúra alóli szabadulás igénylése, a rendszer és így a társadalom csődjének kezelése, az átalakulás szükségessége, az ország jövőjének európai útra történő vezetése hozott össze, az Antall-kormány félidejére, a kommunista eszme örököseinek és a demokratikusnak nevezett, a rendszerváltásban szerepet játszó ellenzék összeborulásának idejére szétesett. 1992-ben a kétheti lap – ha szabad így fogalmaznom – kiszállt a napi közéleti-politikai küzdelmek színteréről, s havi irodalmi folyóirattá alakult.

A folyóirat változatlanul Csoóri Sándor vezetésével – de már egy szűkebb szerkesztőséggel, Görömbei Andrással, Nagy Gáspárral, Lázár Ervinnel, Döbrentei Kornéllal, Ágh Istvánnal, Tőkéczi Lászlóval, Simonffy Andrással – nem az életünkbe történő közvetlen beleszólás feladásának igényével indult újra, hanem az ország újrafelfedezésének a szándékával, a magasabb irodalom, művészet és tudomány eszközeivel és hangján. Annak igényével, amelyet Csoóri Sándor így fogalmazott: „Meg kell tudnunk, hogy a magyarság, itthon és másutt is, milyen tudati és milyen idegi állapotban élte túl az elmúlt ötven évet, s milyen sorsrontó vagy sorsalakító erők munkálnak benne, legbelül.” Mindezt természetesen úgy, hogy a nemzeti irodalom és kultúra hagyományát továbbra is hangsúlyozottan és erőteljesen vállalta.

Mit is jelképez a *Hitel* közel három évtizedes folyama? Azt a hagyományokhoz, az organikus nemzeti kultúrához és történelemhez való hűséget, amelyet olyan kíméletlenül tiport és szorított hajófenék alá a kommunista diktatúra, s amelynek oly könnyedén fordítottak hátat a rendszerváltozást követő nemzedékek és irányzatok. A *Hitel* ezt a hűséget vállalta, hogy az irodalom, a költészet, a tudomány, a művészetek, az építészet nyelvén és eszközeivel őrzi, ha kell megújítja ezeket az évszázados hagyományokat, őrzi az organikusán fejlődő magyar kultúra, irodalom és nyelv, történelmi fejlődés eredményeit, támogatja azok egyre fogyatkozó műhelyeit határon innen és határon túl, az elszakított magyarság és a Nyugatra szétszórt magyarság körében egyaránt. Ha tetszik, szakadatlan demonstrál a nemzet szabadságjogai mellett a maga eszközeivel, vallva Csoóri ma is érvényes szavait: „Mi, nemzeti demokraták, földalatti politizálás helyett, a *föld felett*it vállaltuk. Azt vallottuk, hogy a magyar irodalom ne vonuljon a föld alá, joga van ahhoz, hogy olyan folyóiratokat adjon ki nyilvánosan, mint amilyenek a Horthy-rendszerben is megjelenhettek. [...] Mi szemtől szembe politizáltunk a hatalmon levőkkel...” (Csoóri Sándor, 2006).

Tíz éve, hogy minden februárban – kötetnyi terjedelmű – tematikus szám jelenik meg. Az elsőt – *Nem, az nem lehet* címmel – a 2004. évi székelyteljes és ma is érthetetlenül botrányos népszavazás feletti megdöbbenés, a tiltakozás, a felháborodás, a tisztázás igénye hívta életre. Ezek a februári számok ismét sorra a nemzeti sorskérdések újrafogalmazását és újragondolásának igényét tűzték célul maguk elé, s rendületlenül sorakoznak előttünk, a „Rendszerváltás 'regényé'-től”, az egész kisebbségi magyarság sorsát és életét felmutató Sütő András-émlékszámon, a bennünk elvesző Európán, a nemzet közös értéktuda-

tának megfogalmazási kísérletén, az elfelejtett küldetésünkig. Folytatódik tovább a számvetés Magyarország földjéhez és népéhez visszakanyarodón, az I. világháború nemzeti állapotát sorsfordítón, a nemzeti függetlenségről a nemzeti érzelmű írástudók vallomásáig, szavak a magyar nyelvről, rosszkedvünk teléről és a lehetséges jövőről.

Ebben a rohanó, zaklatott világunkban vannak még állandó értékek, ezekben tudunk kapaszkodni a megmaradásunkért. Ilyen az 1979-ben kezdeményezett, a térség első autonóm és független alapítványa, a Bethlen Gábor Alapítvány, és ilyen a vele egy töről fakadó, szinte egy időben fogant *Hitel* folyóirat, amelyet ma már újabb generációk képviselői, Papp Endre, Nagy András, Nagy Gábor és Falusi Márton visznek a változatlan célok felé. Ez az új generáció – dacolva a „korizléssel”, a valóságtól elrugaszkodott mainstreamtől – már kilépett a folyóirat keretei közül, könyvkiadással s méginkább a havonkénti *Hitel*-estekkel bővíti és gazdagítja a horizontot és a szellemi közösség határait.

A *Hitel* régi és mai célja, hogy küzdjön a mindannyiunkat elérő és mindenben átgázoló felejtés ellen. Ne engedje elfelejtenünk azt, hogy különösen a magyar történelem utolsó száz esztendejének sorozatos katasztrófáiért, a magyar társadalom-, kultúra-, politikai fejlődés egyenetlenségéért, a magyar társadalmi értékrend és szellemi fejlődés szívosan, újból meg újból kiütköző egészségtelen vonásaiért, a magyar jelleg meghasonlásáért, megromlásáért kiket terhel felelősség. Érzékeltesse, hogy ezekkel szemben hogyan léphetünk fel, hogy ne engedje – Németh László szavait idézve – elveszni a magyart a magyarban.

A *Hitel* eszköze lehet az öncsalás, egy hamis világkép lebontásában. Hadd idézzem ide az 1956-os forradalom – börtönviselt és meg nem alkuvó – államminiszterét, Bibó Istvánt: „Ötven esztendőn keresztül a Lajtán innen és a Lajtán túl minden közjogásznak az lett a feladata, hogy a jog összes eszközeivel a maga országa javára értelmezzen egy olyan közös alapokmányt, amelyről minden értelmezés előtt azt kellett volna megállapítani, hogy alapjában hazug és ellentmondó.” Bár Bibó ezt a megállapítását a kiegyezést követő korra írta, de az 1947-et követő fordulat utáni kommunista-szocialista Magyarországra is igaz volt a hazug és ellentmondó közös alapokmány, a szocializmus közös eszméje, s a rendszerváltozást követő években is mintha valósággá válna egy hazug és ellentmondó közös alapokmány, a globális világkép. Ez a hazug értelmezés konzervál és fenntart egy fordított kiválasztást, amikor is a „magyar közéletben sem miniszter, sem községi jegyző, sem bankelnök, sem ipartestületi elnök, sem akadémiai elnök, sem tanfelügyelő nem lehetett olyan ember, aki döntő pillanatban nem volt hajlandó vagy nem volt képes egy rendeletben, egy fegyelmi határozatban vagy egy pohárköszöntőben magáévá tenni a közösségi hazugságoknak azt a rendszerét, melyen ez az egész közélet felépült. Lehet, hogy csak kis engedmény kellett hozzá, de már ez a kicsi megindította a fordított kiválasztás folyamatát, mert a legigazabb, legszenvedélyesebb és leglényeglátóbb emberek számára már ez is lehetetlenné tette, hogy hazugsághoz adjanak igaz erőket”. A *Hitel* azon kevés fórumok egyike, szerkesztői azon kevesek közé tartoztak és

tartoznak mai is, akik az irodalmat és közéleti szerepvállalásukat a felejtés ellen és az igazság kimondásáért áldozták.

Egy folyóirat célja, hogy egy szellemi közösséget, nemzedéket összefogjon, értékeket és elveket engedjen a nyilvánosság elé, őrizze és táplálja a családi szellemi közösség melegét. Őrizze a hazugságra épülő világgal szembeni igazságszérumot. Nagyon is helyénvaló tehát, hogy a folyóirat Bethlen-díjat vehet ma át, hiszen e két szervezet szinte szimbiózisban, egymást erősítve, sokszor együtt lépve és lélegezve tette a dolgát az elmúlt évtizedekben a kádári diktatúra alatt éppúgy, mint a rendszerváltozást követő évek kannibalizmusában.

A *Hitel* közel harminc évfolyama a magyar irodalom és kultúra termésének legjavát, az összmagyar szellem és gondolkodás minőségét és évszázados értékeit őrzi, menti át jobb időkre. Szolgálja alázattal a múltat a jövőnek.

A díj az elismerés és a megbecsülés mellett mindig is valahol az értékek megőrzésének kötelezettségére szólít minket, őrizzük – és támogassuk – tehát a *Hitel* folyóiratot továbbra is olyannak, amilyenek eddig tudtuk és megszoktuk. S az elmúlt közel három évtized elismerése mellett – a soha nem felejthető elődökre történő emlékezés mellett – a díj hitem szerint kiállítás és demonstráció a *Hitel* harmadik, új nemzedéke mellett!

Petrik Béla

Koszorús Ferenc

Koszorús Ferenc személyében egy olyan közösség-szervező és emberi jogokért küzdő amerikai állampolgár részesül Bethlen Gábor-díjban, aki erre az elismerésre már jó ideje rászolgált. Évtizedek óta sokat tesz az amerikai szórvány-magyarország identitásának megőrzéséért, sokat tesz a Magyarországot övező államokban a kisebbségi sorban élő magyarság nemzeti jogainak az érvényesítéséért, és mint ügyvéd sokat tesz Magyarország érdekeinek, értékeinek a védelméért egy tőlünk idegen, angolszász jogrendet követő országban, az Amerikai Egyesült Államokban. A Bethlen Gábor Alapítvány alapító okirata értelmében Bethlen Gábor-díjat „azon személyek vagy közösségek kapják, akik életművükkel, áldozatos munkájukkal, sokat tettek nemzetünk értékeinek megőrzése, gyarapítása és Közép-Európa népeinek békés együttélése érdekében”. Mindazok sorába, akik eddig ebben a díjban részesültek, méltán lép be Koszorús Ferenc.

Munkásságát a maga teljességében sokan nem ismerik, hiszen sok ezer kilométernyire az anyaországtól teszi, amit hitvallása szerint tennie kell. Gyakran úgy is emlegetik – bár már a hetvenedik évét tapossa –, hogy ő az „ifjabb” Koszorús Ferenc, mert a 42 évvel ezelőtt elhunyt Koszorús Ferenc ezredes, az édesapja méltán rangos szerepet nyert el a jelen és a jövő történelemkönyveiben. Koszorús Ferenc ezredes az esztergomi páncélosok parancsnokaként Horthy Miklós kormányzó személyes utasítása szerint 1944. július 5-én és 6-án meghíúsította bizonyos csendőrparancsnokoknak azt a törekvését, hogy az országot

megszálló német hadseregre támaszkodva végrehajtsák a budapesti zsidóság deportálását. Koszorús ezredes páncélosait Budapest stratégiai pontjaira parancsolta, lezárva a városba vezető valamennyi utat, és állomáshelyük elhagyására kényszerítette a németekkel együttműködni szándékozó csendőri egységeket. A fajgyűlölő náci Németország által uralt Európában Magyarország volt az egyetlen, ahol reguláris hadsereg akadályozta meg a zsidóság deportálását, megmentve ezzel 250 ezer budapesti zsidó életét. A hazai szocialista történetírás elhallgatta vagy eljelentéktelenítette Koszorús Ferenc ezredes tettét, ezért a fiára hárult mind édesapja, mind Horthy Miklós kormányzó, mind Magyarország becsületének a védelme. Történettudományi jelentőségű adatok leírása, tanulmányok közzététele, visszaemlékezések megjelentetése, előadások, konferenciák sokaságának a megtartása révén évtizedeken keresztül harcolt a történelmi igazság érvényre juttatásáért. Szívós munkájával elérte, hogy ma az Egyesült Államokban több tankönyvben megemlítik Koszorús Ferenc ezredes történelmi tettét, és Budán, a Várban is szobrot állítottak az emlékezetére. Pesten, a Dohány utcai zsinagóga mellett márványtábla hirdeti az emlékét. Az első szabadon választott magyar kormány honvédelmi minisztere, Für Lajos Koszorús Ferenc ezredest 1991-ben posztumusz vezérezredessé léptette elő.

Koszorús Ferenc nagyapja, Koszorús Ferenc is katona volt, honvéd alezredes, azaz a családi tradíció gyermekkorától belé nevelte a haza és a nemzet szeretetét. A fiatal Koszorús Ferenc bár kora gyermekségétől fogva az Amerikai Egyesült Államokban nevelkedett, lélekben szorosabban kötődött Magyarországhoz, mint számos mai politikusunk. Nagy- és dédszüleinek erdélyi gyökerei miatt is, mint jogot végzett fiatalember, a hetvenes évek közepétől szerepet vállalt a Romániai Magyar Emberi Jogok Bizottságának munkájában. A Bizottság rendszeresen felhívta az amerikai közvélemény figyelmét a romániai önkényuralom egyházellenes, kisebbségellenes és faluromboló intézkedéseire és a romániai emberi jogok sérelmeire, a brutális etnikai tisztogatásra. Nehéz dolga volt a Bizottságnak, mert az amerikai külügyi vonalvezetés folyamatosan elnézte Ceaușescu rendszerének belföldi jogtiprásait annak érdekében, hogy Románia erőteljesebben függetlenedjen a Varsói Szerződés katonai szövetségétől.

Szakemberek, politikusok számtalanszor hangoztatják a rendszerváltás kezdetétől – néhányan a szellemi életből már korábban is –, hogy a magyarságnak és magának az országnak is pótolhatatlan szolgálatot tehetnek a nyugati szórványban élő magyarok, illetve az ő élenjáró képviselőik. Mindig is kérdéses volt, hogy mi, itthoni magyarok, felelős értelmiségiek, politikusok képesek vagyunk-e élni ezzel a lehetőséggel. Az első számú kérdés mindig az volt, hogy mi magunk észre vesszük-e a nyugati magyarság segítőkészségében a lehetőséget, és ha igen, akkor tiszteljük-e kellő mértékben az ő erőfeszítéseiket. E téren nem dicsekedhetünk azzal, hogy eleget tettünk a kapcsolatok gazdagítása, a szórványban élő magyarok anyaországi támogatása és az ő segítségük igénybevétele dolgában.

Pedig – amint azt bőségesen megtapasztaltuk az évtizedek során – egyáltalán nem mindegy, hogy magyar oldalról kik miként tájékoztatják a nyugati közvé-

leményt, a kormányzati politikusokat, a külképviselőket hazánk legfontosabb ügyeiről, helyzetéről és a magyarországi demokratikus átalakulás vagy mai törekvéseink mibenlétéről. Megtapasztaltuk keservesen azt, hogy a neoliberais világtendenciák hova vezetnek általában, és miként hatnak konkrétan arra a képre, amely hazánkról a világban kialakul. Ez a politika a sajtó hálózata segítségével is torz képet fest Magyarországról nyilvánvaló hazugságok, rágalmak bevetésével annak a hazai „törpe minoritásnak” az ízlése és érdekei szerint, amely az ellenzékiiséget úgy képzei, mint lehetőséget külső hatalmi támogatás megnyeréséhez a többség által választott kormány megbuktatására.

Vannak rossz emlékeink az átmenet éveiből arról is, mit jelent az, ha pl. egy spekuláns milliárdos Amerika képviselőjében jelenik meg a színen választások előtt és közben, és közvetlen személyes beavatkozással, pénzével és politikai befolyásával, diplomáciai segédlettel maga akarja eldönteni a választásokat a maga elfogultságai és személyes érdekei alapján – amint az megtörtént más országokban, más helyzetekben is, semmibe véve a többségi akaratot.

Mi most e tekintetben sokat várunk, remélünk az amerikai elnökválasztás végeredményétől. Mindenekelőtt azért is, mert remélhetjük az amerikai magyarok legjobbjainak térnyerését a külügyi adminisztráció pontos tájékoztató-sában.

Koszorús Ferenc eddigi életútja, munkássága, hiteles személyisége, kapcsolatrendszere joggal kelt bennünk jó reményt.

1990 után, mint washingtoni ügyvéd, segítette a magyar kormány kapcsolatépítését az amerikai Kongresszusban. Ugyancsak, mint ügyvéd, sokat fáradozott abban a hosszú tárgyalási folyamatban Magyarország érdekeit képviselve, amelynek a célja az országból illegálisan kivitt késő római kori Seuso-kincsek visszaszerzése volt. A kitaró jogi munka eredményeként évek múlva az ezüst-kincs a műkincspiacon eladhatatlanná vált, és a magyar állam számára lehetőség nyílt a lelet részleges megvásárlására.

A patinás múltú, az idén 108 esztendőes Amerikai Magyar Szövetség – American Hungarian Federation – társelnökeként 1990-ben Koszorús Ferenc amerikai szenátorokkal és más magyar szervezetekkel együtt elérte, hogy a washingtoni Capitoliumban szobra lehessen Kossuth Lajosnak, amit a nemzeti ünnepünkön avattak fel. 1990 után az Amerikai Magyar Szövetség elnökeként Koszorús Ferenc nagyon sokat tett a magyar sorskérdésekben járatlan és félretájékoztatót amerikai politikusok és az amerikai közvélemény valóságnak megfelelő információkhoz juttatásáért. Fokozatosan kiderült ugyanis, hogy a hagyományosan érdek- és nem értékvezérelt amerikai külpolitika vazallusokat és nem szövetségeseket keresett magának a szovjet uralom után fellélegző közép- és kelet-európai országok politikusai között. Vazallusokat pedig értelemszerűen csak a gazdát váltó szociálliberális politikusok között talált magának, akik rendre hamisan tájékoztatták Washingtont országuk állapotairól. Nem véletlenül az elmúlt negyed században folyamatosan a rendszerváltó erőkkel szemben ellenséges vagy bizalmatlan nagykövetek szolgáltak Budapesten. Míg az Antal-Boross és

az első Orbán-kormány belpolitikáját az amerikai külügy bírálta, addig a szocialista kormányokat nem kritizálta. Ezt a kettős mércét próbálta megtörni az Amerikai Magyar Szövetség, amikor az 1956. évi forradalom és szabadságharc ötvenedik évfordulójára megemlékezőket brutálisan bántalmazó rendőri intézkedésekre hívta fel az amerikai politikusok figyelmét 2006-ban.

Az Amerikai Magyar Szövetség politikája következetesen a magyarság jogvédelmét szolgálta függetlenül az amerikai kormányzás színezetétől. Valótlan tartalmú és az országunkat sértő kijelentései miatt az elmúlt évben egyaránt helyreigazították a demokrata Clinton volt elnök téves állításait, mint a republikánus McCain szenátor megalapozatlan mondatait. A valótlan állítások cáfolata mellett a Szövetség mindig hangsúlyozta azt az aggodalmát, hogy ezeknek az amerikai politikusoknak a gyarmattartói szemlélete, az a törekvésük, hogy beleszóljanak egy független ország belügyeibe olyan részletekbe menően, hogy egy közösség kinek állíthat szobrot, milyen szöveggel; milyen sajtótermék vagy rádióadó fennmaradását támogassa feltétlenül az állam; milyen polgárörseget engedélyezzen; hogyan regulázza meg az internetes tartalomszolgáltatást – nos, mindezek a törekvések épp az Amerika-ellenességnek és a NATO-ellenességnek teremtenek táptalajt, és végső soron aláássák mindkét ország biztonsági törekvéseit. Az Amerikai Magyar Szövetség jó taktikai érzékkel szövetségeseket is keres ebben a küzdelemben, és a demokrata Clinton volt elnöknek a magyar és lengyel kormányt gyalázó állításainak a helyreigazításába bevonta az Amerikai Lengyel Kongresszust is. A „Polish American Congress” többmilliós lengyel támogatója a novemberi elnökválasztás időpontjáig feltehetően fejben tartotta, hogy kire ne szavazzon...

Óriási jelentőségű és pótolhatatlan az Amerikai Magyar Szövetség – és elnökeként Koszorús Ferenc – szerepe a kisebbségi sorban élő magyarság jogvédelmében. Többször felhívták az amerikai közvélemény figyelmét arra, hogy a magyarokat és a németeket diszkrimináló Beneš-dekrétumok ellentétben állnak a nyugati civilizáció értékrendszerével. Szlovákia máig nem hajlandó a Beneš-dekrétumok azon kitételeinek a visszavonására, amelyek megfosztották a magyar etnikumot az állampolgári és polgári jogaitól, tízezreket koncentrációs táborokba juttattak, elkobozták tulajdonukat, megtagadták a vallásszabadságuk és anyanyelv-használati joguk gyakorlását. Ma is – például a szlovákiai helyhatósági törvény – a kisebbségek ellen irányul, megakadályozva hatékony részvételüket a közügyek igazgatásában.

Az Amerikai Magyar Szövetség figyelemmel kíséri az erdélyi magyarok megmaradásért folytatott küzdelmét is. A szövetség évről évre rámutat arra, hogy az Európai Unió és NATO-tag Románia több mint két évtizeddel a kommunizmus bukása után sem teljesítette a magyar kisebbségnek tett ígéreteit, és az ország törvényei és gyakorlata nem felel meg az emberi és kisebbségi jogokra vonatkozó európai normáknak. Nemzetközi szinten tett ígéretei ellenére Románia máig nem adta vissza az egyházaknak a tőlük 1948 óta elvett javakat. Az Amerikai Magyar Szövetség Washingtonban az ottani román nagykövethoz

címzett levelében adott hangot aggodalmának, hogy az elvett javak visszaadását megítélő hivatalnokok ellen bűnvádi eljárást indított a román állam – például a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium esetében.

Koszorús Ferenc jogelméleti tanulmányokat is megjelentetett a kollektív jogok polgári demokráciát kiteljesítő szerepéről. Véleménye egyértelmű – az egyének jogaira korlátozódó liberális joggyakorlat nem képes pótolni azokat az emberi jogi veszteségeket, amelyek a kollektív jogok megtagadásából származnak. Az erdélyi magyarság autonómiaigénye emiatt is alapvető emberi jog – és több európai ország jogalkalmazásával összhangban áll. Gondolhatunk Katalónia, Skócia vagy Dél-Tirol példájára.

Koszorús Ferenc tevékenységét eddig is elismerte a magyar nemzet. Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács 2010-ben Báthory-díjra érdemesítette a magyar nyelvű felsőoktatás megőrzése érdekében kifejtett munkájáért.

2014-ben a köztársasági elnök a Magyar Érdemrend tisztikeresztje állami kitüntetéssel adományozta Koszorús Ferencnek a magyarság érdekeinek több évtizedes képviseléséért az Egyesült Államokban, nemzetközi fórumokon és nemzetközi szervezetek előtt, valamint az amerikai magyar közösségek életében vállalt aktív szerepéért. Hadd idézzünk a washingtoni átadás méltatásából: „Koszorús Ferenc az Amerikai Magyar Szövetség élén a kihívásokkal leginkább terhelt időszakban kiállt Magyarország igazságos bemutatása mellett, és többször felszólította az amerikai tisztségviselőket arra, hogy tartsák tiszteletben a Magyarországot választotta utat, összpontosítsanak azokra a stratégiai ügyekre, amelyek a legfontosabbak a magyarok és az amerikaiak számára, valamint fordítsanak nagyobb figyelmet a Kárpát-medencei magyar kisebbség emberi jogainak védelmére.”

Végezetül: hogyan ötvöződött Koszorús Ferencben az apai történelmi örökség 1956 élményével. Ez év októberében a washingtoni Nemzetvédelmi Egyetemen tartott ünnepi előadáson Koszorús Ferenc így emlékezett, Tőkés Eszter fordítását idézem: „Az 1956-os magyar forradalom idején 9 éves voltam. Élénken emlékszem, hogy szüleimmel le sem tudtuk venni a szemünket a tévékészülékről, szinte megbabonázott a rémisztő látvány, ahogyan a szabadságharcosok könnyűfegyverzettel és Molotov-koktélokkal küzdenek a szovjet tankok ellen. Emlékszem a szüleim gyötrődésére, amint a szovjet csapatok módszeresen és könyörtelenül eltiportak egy kis népet, amely fegyvert mert ragadni, hogy megvalósítsa a szabadság és függetlenség iránti egyöntetű és elfojthatatlan vágyát. Emlékszem apám tehetetlen dühére, amikor Eisenhower elnök vonakodott teljességében kezelni a válságot; ekkor még nem tudtam, hogy az 1950-es évek elején apámat megbízták egy olyan szervezet megalapításával, amely Magyarországon belül katonai jellegű lépésekkel volt hivatott elősegíteni a szabadságot Magyarországon. Ez a kezdeményezés már 1956 előtt véget ért, előre sejtette a visszarendeződés politikájának kimúlását is, amelyről utólag bebizonyosodott, hogy inkább volt retorika, mint tényleges politikai stratégia. Emlékszem, ahogy gyermeki naivitásunkban terveket szövögettünk játszótár-

saimmal, hogyan segítsünk visszaverni az ellenséget; ejtőernyővel akartunk magyar földre jutni.”

Koszorús Ferenc eddig is, ellenszélben is megtette a tőle telhetőt a magyarság megfelelő képviselése érdekében. Ismerve jellemét és képességeit, hihetünk abban, hogy a jövőben – immár kedvezőbb körülmények között – eredményesen képviselheti nemcsak az amerikai, de a honi és a Kárpát-medencei magyarság érdekeit is az Egyesült Államok új kormányzata előtt.

Mindig a valóság talaján, a földön járva, de ejtőernyő nélkül.

Lezsák Sándor

Márton Áron Emlékérmes

Bárth János

Bárth János néprajzkutató, a Bács-Kiskun megyei múzeumi szervezet nyugalmazott igazgatója, a Szegedi Tudományegyetem címzetes egyetemi docense tudományos eszmélkedésétől kapcsolódik szülőföldjéhez és annak tágabb környezetéhez, a Duna-Tisza köze középső részéhez és déli feléhez. Ez az erős kötődés sosem zavarta abban, hogy kutatói látókörének tematikája, valamint földrajzi tájékozódása folytonosan szélesedjen, módszertana gazdagodjék. Tudósi szemléletének összetettségét meghatározóan jellemzi, hogy jóllehet elsősorban néprajzosnak vallja magát, de sosem lett hűtlen történész diplomájához sem. Munkásságában a két tudományterület szerencsésen és szervesen kiegészíti egymást. Történeti jártasságát kutatói eszmélkedése óta bőven kamatoztatta néprajzi tanulmányaiban. Számára a levéltárban vagy a családi leveles ládákban őrzött iratok, a kutató terepszemléjének tanulságai és a szóbeli hagyomány egyaránt értékes, egymást kiegészítő források. Így válhatott Bárth János a történeti alapozottságú néprajz és a történeti etnográfia magas szintű művelőjévé. A szűkebb haza tudós kutatásának kulcsszavai mindenekelőtt a tanya, melyhez családirag, ebből fakadóan érzelmileg erősen kötődik, a község, a mezőváros, néprajzi tematikában összefoglalva, a település, annak múltja és napjainkig tartóan élete, majd külön a népi építkezés és lakáskultúra, valamint többek között lényeges közösségi összetartó erő, a vallás. Tanulmányai és könyvei pontosan és jól érzékeltetik, hogy kulturálisan és természeti adottságait tekintve mennyire összetett és változatos a szűkebb hazát jelentő nagytáj.

Bárth János kutatói és emberi nyitottságából következett életének fontos fordulata, Erdély, a nagytájon belül különösen a Székelyföld iránti figyelem kialakulása, ami munkásságának pontosan olyan súlyú, lényeges eleme lett, mint az Alföld-kutatás. Érdeklődésének kezdete még 1980-as évekre, a romániai magyarok tudományos vizsgálata kemény korlátozásának idejére esett. 1990 után azonnal fölismerte és ki is használta a megnyíló lehetőségeket. Bárth János tisztában volt és van két nagyfontosságú tényezővel. Az egyik, hogy a kutatás

szabadságával élő erdélyi magyar szakemberek nem tudják saját erőből törleszteni a tudományos vizsgálatok sok évtized alatt fölhalmozódott adósságait. Másodsor, hogy az erdélyi néprajzi eredmények mennyire szükségesek ahhoz, hogy a magyar kultúra európai beilleszkedését, közelebbről délkelet-európai kapcsolatrendszerét ismerjük és megértsük. Tudományos vizsgálódásának kulcsszavai nagyobb részben az előbbieik közül kerültek ki, és újabbak is adódtak: havasi szállás, írtványok, székely közbirtokosság, kommunitás, templom jobbágya, a megye (római katolikus egyházközség). Legutóbb 2015-ben a kelet-háromszéki, havasalji Ozsdola község XVIII–XIX. századi életmódjáról és faluközösségéről írt kötete hagyta el a nyomdát. Ezzel együtt alig másfél évtized alatt tizennégy önálló kiadványként megjelent erdélyi témájú kötetnek a szerzője, amihez még két általa szerkesztett tanulmánygyűjtemény járul. Itt utalok rá, hogy erdélyi kutatásai jelentékenyen segítettek Báर्थ Jánost, hogy a nagytáji és lokális vizsgálatok mellett olyan még nagyobb léptékű tanulmányokat írjon mint a *Magyar Néprajz* című kézikönyv településről szóló, önálló könyvterjedelmű fejezete.

Újra és újra elhangozhatna, hogy még nem szóltam egyik vagy másik jellemző munkaterületéről, ám egy laudáció adott időbeli és terjedelmi keretei miatt el kell tekintenem Báर्थ János igen gazdag munkássága minden fontos elemének méltatásától. Egyről azonban mégsem feledkezhetem el, a tudomány-szervezésről, benne a múzeológiáról, a múzeumvezetésről, a kollektív néprajzi kutatások megszervezőjéről és irányítójáról. Báर्थ friss egyetemi diploma birtokában a korabeli Magyarország legfiatalabb múzeumigazgatójaként a kalocsai Visky Károly Múzeum megszervezésével kezdte pályáját. Az idei nyár végétől immár nyugdíjasként a kalocsai római katolikus érseki múzeum létrehozásán dolgozik. Egy eredményekben bővelkedő életmű ritkán előforduló jutalma ez a személyre szóló fölkérés. Ebben a feladatban értékes tudományos tapasztalatokra támaszkodó, új eredmények távlatos ígérete rejlik. Kívánunk jó egészséget, munkabírást, kellő leleményt elképzései valóra válásához.

A Bethlen Gábor Alapítvány kuratóriumának döntéseként Báर्थ János méltán részesül a Márton Áron Emlékérem díjban.

Kósa László

Stanko Andrić

Megtiszteltetés és öröm számomra, hogy laudációt tarthatok Stanko Andrić munkásságáról, akit igen régóta ismerek, és nyomon követem történelmi tevékenységét, valamint azt is, milyen sokat tesz azért, hogy a magyar történettudomány eredményeit megismerjék Horvátországban. Ezelőtt mintegy huszonöt-huszonhat évvel, a rendszerváltozás tájkán Horvátországban a magyar történettudomány eredményei nagyon kevéssé voltak ismeretesek. Ennek részben az volt az oka, hogy nemigen akadt olyan történész, aki tudott magyar szakiro-

dalmat olvasni. Rosszabb volt egyben a helyzet, mint nálunk, Magyarországon. Nálunk sem mondtatnám azt, hogy olyan nagyon-nagyon sok magyar történész olvasna horvát szakirodalmat, de azért picit jobb volt a helyzet ezelőtt huszonöt évvel, s most egy kicsit még jobb. Horvátországban emiatt Stanko Andrić és még néhány horvát történész az ő generációjából, akik itt jártak doktori iskolába Budapesten, itt kaptak posztgraduális képzést a Közép-európai Egyetemen, elsősorban a középkor tanulmányok tanszékén, és itt védték a doktori értekezésüket, nagyon sokat jelentenek. Talán még egy-két nevet Stanko Andrić mellett megemlítenék: Damir Karbićot, Zoran Ladićot, Ivan Jurkovićot – ők mind azok közé tartoznak, akik ismerik a magyar szakirodalmat, és kutatói munkásságukban megjelenítik magyar kollégáik eredményeit és nézeteit is.

Stanko Andrić Szlavóniában született, és nála a szülőhely vagy szülőföld nem egyszerű földrajzi fogalom, hanem erőteljesen meghatározza egész munkásságát mind történészként, mind íróként. Stanko Andrić ugyanis nemcsak történész, hanem egyben irodalmár is, szépirodalmi műveket is alkot. Szerencsére kis önéletrajzi regénye, a szlavón élet hű tükörképe – kicsi csak méretében, de nem jelentőségében – megjelent magyarul is, Szeli Valéria fordításában, *Szimurg* címmel.

Stanko Andrić konzulense, mentora Budapesten Klaniczay Gábor volt, aki jelentős szerepet játszott Stanko Andrić történészi formálásában, világképének alakításában is, de elsősorban abban, hogy nagyon sokat segített horvát hallgatójának abban is, hogy még szélesebb körben utánajárhasson a témájának, nemcsak Magyarországon, nemcsak magyar szakirodalomban, hanem tudomásom szerint, Klaniczay Gábor kapcsolatai révén Itáliát is és az olaszországi forrásokat is alaposan megismerhesse Stanko Andrić, és mindezek alapján írta meg a doktori értekezését, amely több mint egy szokványos doktori értekezés. Noha az összes műveit természetesen nem akarom felsorolni, de ezt a művet mindenképpen meg kell említenünk – ez a könyv pedig a *Kapisztrán Szent János csodái* címet viseli. A horvát kötet van a kezemben, ám megjelent angolul is, hiszem angolul íródott eredetileg, nem horvátul, de szerencsére megvan magyarul is, egyébként a szerző elmondta nekem a mai este folyamán, hogy egy Király utcai könyvesboltban látta is, tehát ha valaki kíváncsi rá, még meg is vásárolhatja. Ez itt egy jó értembe vett reklám, de szerintem ez a könyv megérdemli, hogy megismerje az, akit érdekel.

Márton Áron-díjat kap Stanko Andrić, eddigi munkássága alapján teljes joggal. Maga a *Kapisztrán Szent János csodái* könyv is a kereszténység 2000 éves évfordulójának van szentelve, vagyis Jézus Krisztus születésének 2000. évfordulóján jelent meg. És egy olyan témát dolgoz fel, amely a XIX–XX. században, de tulajdonképpen amely a felvilágosodás korától a történészek, az egész pozitívista történetírás és általában a közvélemény szemében, a legjobb esetben bizarr, néha egyenesen szánalmas vagy nevetségesnek mondott-számított: a csodákról szól. A csodákban ma nem illik hinni, legalább is a XIX. és XX. században nem. A középkor emberének a csoda mindig is alapvető dolog volt, az élet

szerves része. Ezt a témát járja körül Stanko Andrić, aki egyébként eredetileg nem is történész, hanem irodalom, latin és francia szakot végzett. Tulajdonképpen Budapesten sem közvetlen történelem szakra járt, hanem medievisztikára, a Közép-európai Egyetem középkori tanulmányok tanszékén. E tanszék általános középkortudományt képviselt, amelyben helye van mindennek, nem csak a történettudománynak. Ez a megközelítése a régi koroknak az én szememben is a legmegfelelőbb, hiszen szétdarabolni a múltunkat politikátörténetre, gazdaságtörténetre, kultúrtörténetre valójában nem lehetséges. Ez olyan, mint hogyha fölszeletelnék egy almát, de mindenki csak a maga kis szeletkéjében próbálná rekonstruálni azt az egész almát, ez így nem igazán lehetséges. Stanko Andrić könyvében pontosan ezt az egész almát mutatja be. Csodaelmélettel is foglalkozik a könyv, nem csak közvetlen a forrásokkal, nem csak a kanonizációs jegyzőkönyvekkel és a csodák leírásával. Amint már említettem a szülőföldre való kötődése igen erős, de egyben nemcsak a mai Szlavóniához, hanem a régmúlthoz is kötődik. A múltban pedig a Dráva–Száva közének keleti felét nem is nevezték Szlavóniának. Hiszen maga Újlak, ahol Kapisztrán Szent János el volt temetve, Valkó vármegyéhez tartozott, még csak nem is Szerémséghez. Ma a Szerémség részeként emlegetik, de nem volt Szerém vármegye része, hanem Valkó vármegyéé. Ezek a vármegyék el is tűntek a török megszállás idején. Pesty Frigyes megjelentetett egy külön dokumentumgyűjteményt az eltűnt magyar vármegyékről. Ezt a nagyon különleges világot keltette életre a források alapján Stanko Andrić. Ez egy sajátos világ, egy olyan világ, amely valóban elsüllyedt világ. Stankónak van egyébként egy olyan könyve is, amely az elsüllyedt világról, erről a „szlavón”, valójában magyar világról ír. Ez a világ középkori Szerémség, középkori Dráva–Száva közének a világa, és teljesen megszűnt létezni. Amit nagyon fontosnak tartok, hogy Stanko Andrić világosan bemutatja a forrásokban, ez magyar szempontból fontos, hogy Újlak környéke és a csodák részeseinek a többsége nemcsak a Magyarországról a mai, tehát a dunai északi partjáról jövők, hanem az akkori Újlak környékén élőknek is jelentős része magyar volt. Ez a magyar világ teljesen eltűnt a mohácsi csata idején, teljesen elpusztult, ahogyan Kapisztrán Szent János sírja is eltűnt. Rengetegszer, egyenesen kalandos úton próbálták fölfedezni a szent maradványait, de erre máig nem került sor.

Stanko Andrić rekonstruálja ezt a világot a források alapján. Maga a munka nem szépirodalmi mű, bár egy nagyon jó stílusban megírt, míves értekező próza, de mégiscsak tudományos mű elsősorban. Andrić egész életművét jellemzi azonban, ahogy egy interjúban fogalmazott egy újságíró-kolléga, Dario Grgić: „A tudományos kutató rágszáló fogazata közül, az író kobra nyelve is kivillan.” Ezt úgy kell értenünk, hogy az írói vér mindig kiütözik nála, akár még akkor, ha a legszárazabbnak tűnő forráselemzést végzi, mert egyébként forráselemzés bőven van ebben a könyvben.

Stanko Andrić történészi és írói munkasága mellett, nagyon fontosnak tartom megemlíteni, hogy ő jelen pillanatban a Horvát Történettudományi Intézet

szlavónbródi tagozatának vezetője, és egyben a már sok-sok éve a *Scrinia slavo-nica* című folyóiratnak a szerkesztője, amelynek hasábjain, neki köszönhetően, sok magyar történész tanulmánya jelent meg már horvát fordításban. Vagyis Stanko Andrić nagyon jelentős és fontos kapocs a magyar és a horvát történettudomány között. Ezt külön kiemelném, mert ilyen személy nem sok van a horvát történészek között.

Jó volna persze, hogyha néha horvát újságírók is olvasnák őt, vagy más olyan horvát történészek munkáit, akik közös múltunkat reálisan ítélik meg a források és a történelmi tények alapján. Akkor talán nem fordulhatnának elő a sajtóban olyan óriási tévedések, amelyek elkerülhetők lennének, ha a szerzőik ismernék a valós történelmi múltat, a valós együtt eltöltött több mint a nyolcszáz évet.

Stanko Andrić egész eddigi munkásságával ahhoz járul hozzá, hogy legalább azok, akiket a téma tényleg érdekel Horvátországban, ezt a közös múltat megismerhessék. Ennek a közös múltnak nagyon fontos összekötő kapcsa volt a kereszténység, a közös keresztény múlt, a közös egyház, amelynek közös szentje Kapisztrán Szent János. Éppen most novemberben, múlt szombaton ünnepeltük a zágrábi érsekségnek, Ivan Šaško segédpüspöknek köszönhetően Szent Márton napját közös magyar-horvát nyelvű szent misével. Ilyen nem volt még az utóbbi évtizedekben, mindesetre az utóbbi huszonöt évben biztosan nem, előtte még kevésbé, legalábbis 1918 után.

Mindezen örvedetes változásokhoz Stanko Andrić igen jelentősen hozzájárult. Egész alkotói munkássága segít abban, hogy jobban megismerhessük egymást, hogy a horvát olvasók jobban megismerjék azt, ami a két népet összeköti, és ezért úgy vélem megérdemelte a Márton Áron-díjat, amelyhez a legőszintebben gratulálok.

Sokcsevits Dénes

Lászlófy Pál István

Amikor felkértek arra a megtisztelő szerepre, hogy Lászlófy Pál Istvánról, az erdélyi magyarság egyik őrállójáról szóljak, akkor Márton Áron püspök gondolatai jutottak eszembe: „megéri, hogy a szerepet vállaljuk, összefogjunk, mint még soha, s tántoríthatatlan bizalommal dolgozzunk, és mindent megtegyünk a szent célért, azokért, akik utánunk következnek”.

Lászlófy Pali bácsi ugyanis erre tette fel az életét. Ez a szellem hajtotta mindenütt, ahová a Mindenható helyezte őt. A jövődő nemzedékért dolgozott a szentegyházi iskola, majd a Márton Áron Gimnázium tanáráként, később főigazgatójaként is. Nemcsak fizikára és matematikára, de erkölcsre, tartásra, közösségük, magyar nemzetük iránti szeretetre nevelte növendékeit. Tette ezt azokban az időkben is, amikor ezt tiltották és büntették.

Hitt abban, hogy az erdélyi magyar oktatást csak akkor lehet megtartani és megerősíteni, ha mindenki a maga helyén megteszi a tőle telhetőt, ha az összes

szereplő képessé válik arra, hogy nézeteltéréseket, szemléletmódbeli különbségeket félretéve összefogjon. Az elmúlt évtizedekben közösségépítő munkájával kovászává vált ennek a folyamatnak. Alapító elnöke, 2011 óta pedig örökös tiszteletbeli elnöke a Romániai Magyar Pedagógusszövetségnek, amely immáron negyedszázada valósítja meg az erdélyi magyar pedagógusok együttműködését.

Mindenkor elkötelezett híve volt az anyanyelvi oktatás színvonalának megtartásához szükséges folyamatos szakmai fejlődésnek is. Négy területi módszertani-oktatási központ kialakításában működött közre. Részt vett a Bolyai Nyári Akadémia létrehozásában, amely ma is a Kárpát-medence legrangosabb pedagógus-továbbképző rendezvénye. Elnöksége alatt a Pedagógusszövetség megkerülhetetlen szereplője lett a Kárpát-medencei magyar oktatásnak, egyúttal pedig szilárd partnere a magyar kormánynak.

Nemcsak a szakmai munkádat szeretném itt említeni, mert nemcsak ezeknek az eredményeknek szól a díj, amit ma átveszel, hanem magának az embernek, Neked.

Engedjék meg nekem, hogy elmondjam, bár a köztünk levő korkülönbség ezt nem indokolja – hiszen inkább az édesapám korosztályába tartozik –, engem Pali bácsi mindig a nagyapámra emlékeztet. Habitusában, hanghordozásában, de még az alkatában is visszaidézi számomra azt a személyt, aki minden időben példa volt a számomra.

Ízes beszédével, világos gondolkodásával, páratlan humorérzékével képes az emberek szívébe lopni magát. Mindig lenyűgözött az az emocionális hatás, amit az emberekre gyakorol: hiszen több száz nótát, történetet, adomát ismer.

Amivel azonban a legnagyobb tisztelet vívja ki mindenkiből, akivel csak kapcsolatba került az évek során, az az alázat, amely az ő személyéből árad, amelyet minden cím és kitüntetés ellenére megőrzött. Bárhova is sodorta az élet, ő megmaradt annak az egyszerű tanárembernek, aki mindig is volt. Önmagáról így vall: „Én tanárnak születtem, és mindig is tanár akartam lenni, mert úgy gondoltam, így tudok a legtöbbet adni a felnövekvő generációnak.”

Ehhez a nemes egyszerűséghez szilárd felelősségtudat párosul: felelősség az ifjúsággal, pedagógustársaival, magyar testvérivel szemben. Ennek a kettőnek az összekapcsolása az ő igazi credója, amit kifejez az az intés is, amit oly sokszor hallottak tőle közvetlen munkatársai: „Alázattal és hittel szolgálni közösségünket.” Ő ezt tette az elmúlt évtizedekben: szolgálta a szakmát, az erdélyi magyar oktatást, ugyanakkor szolgálta népét, amelynek egyszerű fia tudott maradni.

„Nem utasítom el, vállalom a munkát” – így hangzik személyes példaképe, Márton Áron püspöki jelmondata, akiknek szakmája, nemzete iránti elkötelezettségével hú követőjévé vált. Így ma méltán veheti át azt a kitüntetést, amely Erdély püspökének nevét viseli.

Potápi Árpád

Tamási Áron-díjas

Lukácsi Huba

1988 áprilisa: a *Rómeó és Júlia* próbája a József Attila Gimnázium (a mai Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium) dísztermében. Nemsokára bemutató. Az iskola szerteágazó kapcsolatainak eredményeként most épp amerikai diákok a vendégek. A próbát nézik. A színpadi szereplők már félig jelmezben. S már meg-megszületnek pillanatok. Lukácsi Huba tanár úr koncentráltan figyel az első sorból. Nagy a tét! Amikor az előző évi sikeres bemutató, a *Liliomfi* után a tanár úr Shakespeare remekét választotta, mindenki – a kollégák, az iskola vezetése s a diákok is sokan – le akarták őt beszélni a lehetetlen vállalkozásról: „Ugyan már, Huba, a teljes *Rómeó és Júliát*? Óriás szerepek sokaságát gyerekekkel? És harminchárom szereplő! Képtelenség!”

S most, mintegy nyolchónapnyi próba után, mintha összeállna az előadás.

Az amerikai diákok a nézőtéren kétségkívül figyelik a munkát, de közben beszélgetnek; jól érzik magukat. A tanár úr hátra-hátra néz. Majd egy ponton, megállítja a próbát. Látni, hogy felgyűlt benne az indulat. Lukácsi tanár úr feláll. Vajon mi lesz most? A színpadi szereplők ijedten állnak. Ők tudják, hogy a rendező most rendet tesz. Mert nem lehet félig jelen lenni, netán beszélgetni, amíg mások a színpadon dolgoznak, mert becsülni kell a másik munkáját, s főképp, hogy a színház nem demokratikus intézmény. Miféle dörgelem várható tehát? De a tanár úr nem hátrafelé indul a nézőtéren, hanem lassan felsétál a színpadra, megáll a rendezői balközépen – azt is tudja, hol van az akusztikailag tökéletes kör, ahonnan legszebben szól a hang –, s ékes, retorikus British English szótatot intéz az amerikai gimnazistákhoz: „Ladies and Gentleman” megszólítással. A hölgyek és az urak meglepetten elhallgatnak. A szótat egyszerűen szép. Nyelvileg, hangban, hangzásban. És elegáns. Egy brit úr.

Aztán a tanár úr a színpadon mereven álló színjátszók felé fordul, s játékos, némiképp kaján mosollyal, halkán ezt súgja nekik: No. Most azt hiszik, én vagyok Shakespeare.

Ebben a csaknem 30 esztendő emlékegyüttesben sok minden megmutatkozik, ami Lukácsi Hubát jellemzi: a mélységes meggyőződésből fakadó, akár mások ellenében is kitartó, makacs hit; az olykor vulkányszerűen kitörő szenvedélyes izzás; a meg-megújuló alkotókedv, az elementáris játékkedv és humor; valamint a tanári, előadóművészi és rendezői pályához egyaránt elengedhetetlen exhibicionizmus és önirónia együttálló képessége. S persze a fenti történetben fontos a magabiztosan birtokolt eszköz is: a kimagasló angoltudás.

S nehogy elfelejtsem: az a *Rómeó és Júlia* valóban egészen különleges volt.

Amikor Lukácsi Huba 1986-ban útjára indította az – 1992-től Latinovits Zoltán nevét viselő – diákszínpadot, akkor már több évtizedes tanári és előadóművészi pálya volt mögötte.

A magyar és angol szakos bölcsész tanári pályájának két fontos és nagyon szeretett állomása a szolnoki Verseyhy Ferenc Gimnázium és a budapesti József Attila (a mai ciszterci) voltak. Tanárként mindig azt sugározta, hogy a kultúra egész, hogy a tantárgyak szerinti szétválasztás is csak mesterséges konstrukció, s az is teljesen természetes volt számára, hogy világnézetileg semlegesen nem lehet tanítani. Ha Balassiról, Adyról, Babitsról, Pilinszkyről vagy éppen Tolsztojról és Dosztojevskijről beszélt, mindig érződött keresztény elkötelezettsége is.

Jellemzően a 70-es években népdalok és népdalfeldolgozások felvételeinek sora is elkészült Lukácsi Hubával a Magyar Rádió népzenei osztályán. A 80-as évek első felében pedig – az angol, skót népdalokat s amerikai spirituálékat is feldolgozó Spirit együttes szólistájaként egy másik műfajban is színpadra állt. A gyakorlatban is élte, amit beszélgetésekben is gyakran kifejtett: a pódium és a katedra között sok a hasonlóság. Mert valahogy mindig az EGÉSZ-ről van szó, a transzcendenssel való találkozásról, a tények mögött felfedezendő valóságról.

Bizonyos átfogó, filozófiai, teológiai érdeklődés is vezette Lukácsi Hubát, amikor a rendszerváltás előtt álnéven, utóbb a saját nevén fordításokat vállalt a Szent István Társulatnál. Az ő fordításában olvashatjuk például T. S. Eliot *A kultúra meghatározása*, Chesterton *Igazságot!*, Molnár Tamás *Az egyház, évszázadok zarándoka* című műveit és a szépséges Szent Ferenc-regényt, Nikosz Kazantzakis *Isten szegénykéje* című munkáját. Azok a művek, amelyekkel fordítóként dolgozott, sokszor ott csillogtak a katedráról elhangzó és a rendezések során megfogalmazott mondataiban is.

A Latinovits Zoltán Diákszínpad az 1986 óta eltelt három évtizedben – többek között – Corneille-t, Racine-t, Molière-t, Goldonit, Thorton Wildert, középkori misztériumjátékot, Molnár Ferencet és három Tamási Áront-darabot is játszott.

S Lukácsi Huba jövőre – 76 évesen – újra a *Rómeó és Júliára* készül...

Drága Tanár Úr! Isten adjon neked – és több mint fél évszázada hű társadnak, Incinek, aki társulatod mintegy 500 egykori és mai tagjának is mindvégig támasza, segítője volt – jó egészséget, erőt, hitet és szenvedélyt! Egy interjúban egyszer azt mondtad, hogy a feladat „beletestesülni a kultúrába”. Tanítványaid és a színjátszók sokaságán keresztül te a szó szoros értelmében megtted ezt, hiszen kicsit mindannyian a fiaid és a lányaid vagyunk.

Sudár Annamária

Székelyföld jövőjéért ösztöndíjalap

A „Székelyföld jövőjéért”² második ösztöndíjasát, Csata Adélt Egyed Emese, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem professzora, a filológiai tudományok doktora ajánlotta:

Csata Adél fiatal bölcsészeti egyetemi hallgató kora óta ismerem, kiváló képességeire a magyar irodalomtörténet órákon figyeltem fel. Összefoglalom szakmai pályafutását: Csata Adél 1991. december 24-én született Gyergyószentmiklóson. Gyergyócsomafalván a Köllő Miklós Általános Iskolában tanult, többször részt vett a magyar nyelv és irodalom, román nyelv és irodalom és a vallás tantárgyverseny helyi, illetve megyei szakaszán. 2006-ban és 2007-ben részt vett a II. és III. gyergyói medencei történelmi vetélkedőn (ennek témája az 1848–49-es forradalom és szabadságharc volt). Mindkét évben III. díjazott lett. Középszintű tanulmányait a gyergyószentmiklósi Salamon Ernő Gimnázium filológia osztályában folytatta.

Érettségi vizsgája után, 2011-ben felvételt nyert a Babeş-Bolyai Tudományegyetem román–magyar szakára. Egyetemi hallgatóként általános műveltségi és szaktantárgyakat tanult, kiváló eredményekkel végezte el az egyetemi alapképzést: magyar nyelvből és irodalomból, továbbá a román mint idegen nyelv és a román mint anyanyelv tantárgyaiból sikeresen vizsgázott. Szakdolgozata az összehasonlító irodalomtudomány és a folklorisztika határterületén helyezhető el.

Egyetemünk *Magyar nyelvészeti és irodalomtudományi tanulmányok* mesterképzőjén tanult tovább, bekapcsolódott a tudományos kutatásokba, Biró Annamária irányításával Aranka György levelezését, az általam vezetett kutatócsoportban a XVIII. század végének magyar nyelvészeti és irodalomtudományi sajátosságait tanulmányozta. 2015 áprilisában részt vett a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem által szervezett Homo viator nemzetközi konferencián. A tanulmány kötetben is megjelent: *Nemzetképek Verseghegy Ferenc Almarék erdélyi herceg, avagy a szebeni erdő* című regényfordításában (a kötet: *Homo viator. Tanulmányok az irodalom-, nyelv- és kultúratudományok köréből*. Szerk. Mihály Vilma Irén – Pap Levente – Piédner Judit – Tapodi Zsuzsa. Kiadta az Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, RHT Kiadó, Bukarest–Sepsiszentgyörgy, 2015).

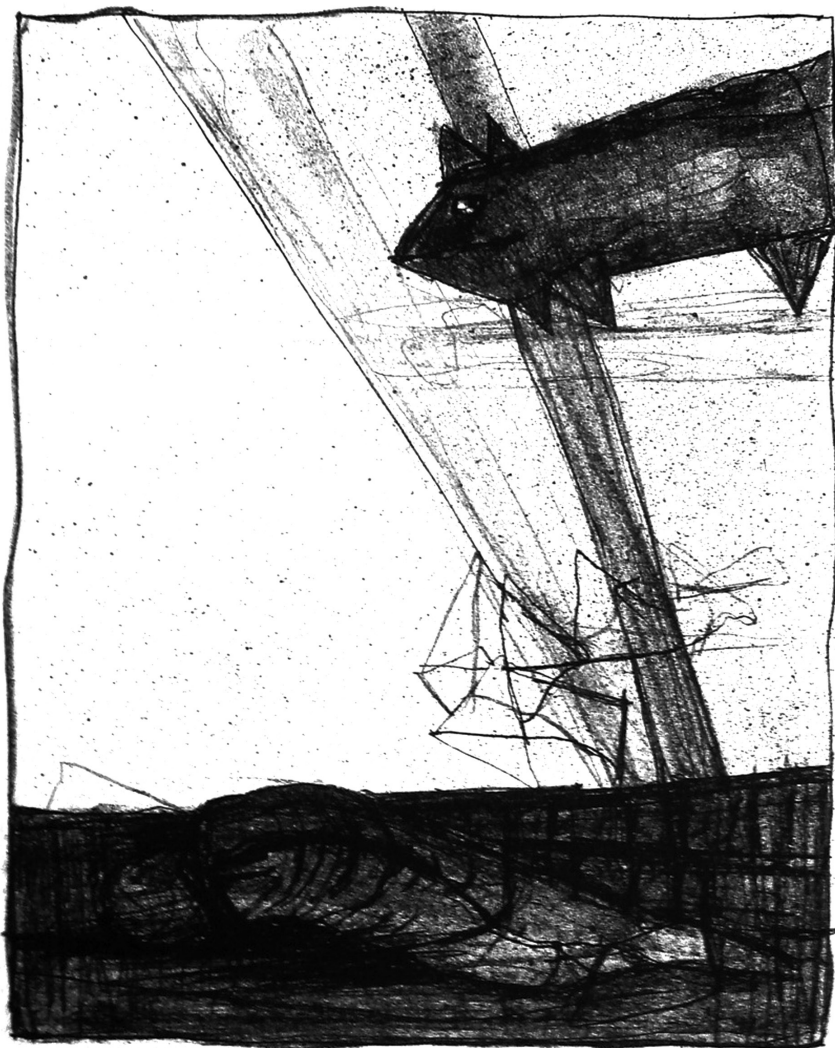
2015 májusában dolgozattal vett részt a szegedi, budapesti és kolozsvári egyetemi hallgatók számára szervezett Tehetséges Fiatalkutatók Fórumán. A 2014–15-ös és 2015–16-os tanévekben a Heltai Gáspár Könyvtári Alapítvány által szervezett programban tevékenykedett, a magyar általános iskolások számára tartott heti rendszerességgel felkészítőket román nyelvből; 2015 és 2016 tavaszán részt vett az eLIADA projektben. (A projekt a román mint idegen nyelv tantárgyhoz kapcsolódik.) 2016-ban kitűnő minősítéssel végezte a mesterképzőt.

2 A „Székelyföld jövőjéért” ösztöndíjalap létrehozója, a kolozsvári Bethlen Gábor szoborállítás kiemelkedő támogatója, dr. Keresztes György Pál primor életének 102. évében 2016. december 27-én elhunyt. Alapítványunk az emlékét megőrzi. Nyugodjék békében!

Egy tanulmánya az *Erdélyi Múzeum* folyóirat 2016/3. számában megjelenés előtt áll. Egy másik írását Budapesten, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontja Magyar Irodalomtudományi Intézetében szerkesztett, *Doromb* című költészettudományi folyóirat szerkesztőbizottsága fogadta el közlésre.

Mindezek alapján Csata Adélt, aki idén kezdi el filológiai doktori tanulmányait Kolozsvárt (a *Hungarológiai tanulmányok* doktori programban) tehetséges, céltudatos és szakmai együttműködésre képes fiatalnak ismertem meg, őszintén ajánlom a „Székelyföld jövőjéért” ösztöndíjasának.

Összeállította Bakos István

Szabó Kristóf: Robotkutyja (litográfia, 2012)